

ปรมาัตถธรรม (๗)

สุภีร์ ทุมทอง

๑๐ กันยายน ๒๕๖๒

ปรหมัตถธรรม ๔

๑. จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๒. เจตสิก ๕๒

๓. รูป ๒๘

๔. นิพพาน

๒. เจตสิกปรหมัตถ์

เจตสิก ๕๒ แยกเป็น ๓ กลุ่ม

๑. อัญญสมานเจตสิก ๑๓

๒. อकुศลเจตสิก ๑๔

๓. โสภณเจตสิก ๒๕

๒. เจตสิกปรหมัตถ์

๑. อัญญาสมานเจตสิก ๑๓

(๑) สัมผัสจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ได้แก่

ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา เอกัคคตา

ชีวิตินทรีย์ มนสิการ

(๒) ปกิณณกเจตสิก ๖ ได้แก่

วิตักกะ วิจารณ์ อธิโมกษ์ วิริยะ ปิติ ฉันทะ

๒. เจตสิกปรหมัตถ์

๒. อกุศลเจตสิก ๑๔

- (๑) โมจตุกเจตสิก ๔ ได้แก่ โมหะ อหิริกะ อโนตตัปปะ อุทธัจจะ
- (๒) โลติกเจตสิก ๓ ได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ มานะ
- (๓) โทจตุกเจตสิก ๔ ได้แก่ โทสะ อิสสา มัจฉริยะ กุกกัจจะ
- (๔) ถิทุกเจตสิก ๒ ได้แก่ ถีนะ มิตระ
- (๕) วิจิกิจฉาเจตสิก

๒. เจตสิกปรหมัตถ์

๓. โสภณเจตสิก ๒๕

- (๑) โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ ได้แก่ สัทธา สติ หิริ โอตตัปปะ
อโลภะ อโทสะ ตัตตรมัชฌัตตตา กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ
กายลหุตา จิตตลหุตา กายมุทุตา จิตตมุทุตา กายกัมมัฏญญา
จิตตกัมมัฏญญา กายปาคุญญา จิตตปาคุญญา กายชุกตา จิตตชุกตา
- (๒) วิรตีเจตสิก ๓ ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ
- (๓) อัปปมัญญาเจตสิก ๒ ได้แก่ กรุณา มุทิตา
- (๔) ปัญญาเจตสิก

๒. เจตสิกปรหมัตถ์

อุปกุขา ปน ทสวธา โหติ

ฉสงकुपेकुखा पुरहमविहारुपेकुखा पोखणकुपेकुखा

विरियुपेकुखा सङ्खारुपेकुखा वेतनुपेकुखा विपसुसनुपेकुखा

तत्तरमखणतत्तुपेकुखा णानुपेकुखा पारिसुत्थिउपेकुखा.

(उपेकुखा १० = तत्तरमखणतत्तु ६, पणुणु २, विरिये १, वेतनु १)

(अ.सं.अ.)

๒. เจตสิกปรมัตถ์

นัยการแสดงเจตสิก ๓ แบบ

(๑) สัมปโยคนัย

(๒) สังคहनัย

(๓) ตทุภยมิสสกนัย

(๑) สัมปโยคนัย

อัญญสมานเจตสิก ๑๓ มีสัมปโยคนัย ๗ นัย

๑. สัมผัสจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ประกอบในจิต ๘๙
๒. วิตักกเจตสิก ประกอบในจิต ๕๕
๓. วิจารเจตสิก ประกอบในจิต ๖๖
๔. อธิโมกขเจตสิก ประกอบในจิต ๗๘
๕. วิริยเจตสิก ประกอบในจิต ๗๓
๖. ปீติเจตสิก ประกอบในจิต ๕๑
๗. ฉันทเจตสิก ประกอบในจิต ๖๙

(๑) สัมปโยคนัย

อกุศลเจตสิก ๑๔ มีสัมปโยคนัย ๕ นัย

๑. โมจตุกเจตสิก ๔ ประกอบในอกุศลจิต ๑๒

๒. โลกติกเจตสิก ๓ คือ

โลภเจตสิก ประกอบในโลภมูลจิต ๘

ทิฏฐิเจตสิก ประกอบในโลภมูลจิตทิฏฐิคตสัมปยุตต์ ๔

มานเจตสิก ประกอบในโลภมูลจิตทิฏฐิคตวิปปยุตต์ ๔

๓. โทจตุกเจตสิก ๔ ประกอบในโทสมูลจิต ๒

๔. ถีนทุกเจตสิก ๒ ประกอบในอกุศลสังขาริกจิต ๕

๕. วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ ประกอบในวิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑

(๑) สัมปโยคนัย

โสภณเจตสิก ๒๕ มีสัมปโยคนัย ๔ นัย

๑. โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ ประกอบในโสภณจิต ๕๙
๒. วิตติเจตสิก ๓ ประกอบในจิต ๑๖
๓. อัปปมัญญาเจตสิก ๒ ประกอบในจิต ๒๘
๔. ปัญญาเจตสิก ๑ ประกอบในจิต ๔๗

๒. เจตสิกปรมัตถ์

นัยการแสดงเจตสิก ๓ แบบ

(๑) สัมปโยคนัย

(๒) สังคहनัย

(๓) ตทุภยมิสสกนัย

(๒) สังกคหณัย

จิต ๘๙ มีจำนวนเจตสิกที่ประกอบได้ มี ๕ นัย

๑. โลกุตตรจิต มีเจตสิกประกอบได้ ๓๖ ได้แก่

อัญญุสमानเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๓ (เว้นอัปปมัญญา)

๒. มหัคคตจิต มีเจตสิกประกอบได้ ๓๕ ได้แก่

อัญญุสमानเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้นวิรตี ๓)

๓. กามาวจรโสภณจิต มีเจตสิกประกอบได้ ๓๘ ได้แก่

อัญญุสमानเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๕

(๒) ลังคหนัย

จิต ๘๙ มีจำนวนเจตสิกที่ประกอบได้ มี ๕ นัย

๔. อกุศลจิต มีเจตสิกประกอบได้ ๒๗ ได้แก่

อัญญาสมานเจตสิก ๑๓ อกุศลเจตสิก ๑๔

๕. อเหตุกจิต มีเจตสิกประกอบได้ ๑๒ ได้แก่

อัญญาสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทเจตสิก ๑)

(๒) สังคหณัย

๑. โสমনสุสสหคตํ ทิฏฐิจิตตสมุပ္ยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

มีเจตสิกประกอบ ๑๙ ได้แก่ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗,
ปกิณณกเจตสิก ๖, โมจตุกเจตสิก ๔, โลภะและทิฏฐิ ๒

๒. โสমনสุสสหคตํ ทิฏฐิจิตตสมุပ္ยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

มีเจตสิกประกอบ ๒๑ ได้แก่ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗,
ปกิณณกเจตสิก ๖, โมจตุกเจตสิก ๔, โลภะและทิฏฐิ ๒,
ถีนทุกเจตสิก ๒

(๒) สังคหณัย

๑. โทมนรสุสสหคตํ ปฏิขสมปยุตตํ อสงฺขาริกํ

มีเจตสิกประกอบ ๒๐ ได้แก่ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗,
ปกิณณกเจตสิก ๕ (เว้นปีติ), โมจตุกเจตสิก ๔, โทจตุกเจตสิก ๔,

๒. โทมนรสุสสหคตํ ปฏิขสมปยุตตํ สสงฺขาริกํ

มีเจตสิกประกอบ ๒๒ ได้แก่ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗,
ปกิณณกเจตสิก ๕ (เว้นปีติ), โมจตุกเจตสิก ๔, โทจตุกเจตสิก ๔,
ถิทุกเจตสิก ๒

(๒) สังคหณัย

๑. โสমনสฺสสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

มีเจตสิกประกอบ ๓๘ ได้แก่ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗,
ปกิณณกเจตสิก ๖, โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙, วิตถีเจตสิก ๓,
อัปปมัญญเจตสิก ๒, ปัญญาเจตสิก ๑

๕. อุเปกฺขาสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

มีเจตสิกประกอบ ๓๗ ได้แก่ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗,
ปกิณณกเจตสิก ๕ (เว้นปีติ), โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙,
วิตถีเจตสิก ๓, อัปปมัญญเจตสิก ๒, ปัญญาเจตสิก ๑

๒. เจตสิกปรมัตถ์

นัยการแสดงเจตสิก ๓ แบบ

(๑) สัมปโยคนัย

(๒) สังคहनัย

(๓) ตทุภยมิสสกนัย

(๓) ตทุภยมิสสกนัย

อัญญุสมานเจตสิก มี ๑๓ นัย : ผัสสะ มีเจตสิกประกอบ ๕๑...

อกุศลเจตสิก มี ๑๔ นัย : โมหะ มีเจตสิกประกอบ ๒๖...

โสภณเจตสิก มี ๒๕ นัย :

โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ มีเจตสิกประกอบ ๓๗...

ปัญญาเจตสิก มีเจตสิกประกอบ ๓๗ คือ

อัญญุสมานเจตสิก ๑๓ และโสภณเจตสิก ๒๔ (เว้นตัวเอง)

สวัสดีครับ